

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 343.98

О. П. Ващук, канд. юрид. наук, доцент
Національний університет «Одеська юридична академія»
Кафедра криміналістики
Фонтанська дорога, 23, Одеса, 65009, Україна

ВИКОРИСТАННЯ НЕВЕРБАЛЬНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Статтю присвячено проблематиці використання невербальної інформації при проведенні слідчих (розшукових) дій для отримання (збирання) доказів або перевірки вже отриманих у кримінальному провадженні доказів. Доведено, що невербальна інформація є одним із різновидів криміналістичної інформації. Досліджено використання невербальної інформації відносно стадій слідчої (розшукової) дії.

Ключові слова: невербальна інформація, слідчі (розшукові) дії, тактика, орієнтуюча інформація, прийоми верифікації.

Постановка проблеми. Актуальне завдання підвищення ефективності боротьби зі злочинністю та удосконалення практики розслідування злочинів приводить до необхідності пошуку нових методів, засобів, прийомів і шляхів виявлення, отримання, фіксації, дослідження і використання криміналістичної інформації. Вирішення такого завдання пов'язано з використанням суміжних з криміналістикою сфер знань у площині синтезу загальноприйнятих існуючих положень та формування нових учень.

Процесуальним засобом збирання та перевірки доказів є проведення слідчої (розшукової) дії, спрямованої на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні. Підставою для проведення слідчої (розшукової) дії є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення її мети.

Можливості використання невербальної інформації при проведенні окремих слідчих (розшукових) дій (виявлення, фіксація, дослідження, оцінка та подальше використання, джерелом якої є учасники процесуальної дії) наочно проілюстровані у наступних статистичних даних: допит – 93,5%, обшук – 67,7%, пред'явлення для впізнання – 61,9%, слідчий експеримент – 31%, огляд – 16,5% [3, с. 146].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковому розгляду питань невербальної комунікації в розслідуванні злочинів присвятили свої праці такі вчені, як Ю. А. Алфьоров, О. Г. Гетьманов, В. Є. Горюнов, Л. А. Бегунова, Р. С. Белкін, В. Г. Булгаков, О. М. Васильєв, М. І. Єнікєєва, Я. В. Комісарова, А. Ю. Лаговський, В. О. Образцов, О. Р. Ратинов, М. О. Селіванов, В. В. Семенов, Т. Ю. Рзаєв та ін.

Мета статті полягає у визначенні ролі невербальної інформації і використання її при проведенні слідчих (розшукових) дій.

Виклад основного матеріалу. При проведенні слідчої (розшукової) дії слідчий постійно стикається з необхідністю встановлення істини, що спонукає його на пошук і впровадження нових методів усунення неправди та встановлення і доведення істини [5, с. 107]. Мовлення займає вагомe місце при сприйнятті, фіксації, упорядкуванні, відображенні даних, одержаних у процесі проведення слідчої (розшукової) дії. Але не можна не сказати про місце і значення невербальної інформації – природно обумовлених ознак мовлення: міміки обличчя і жестів тіла, які постійно супроводжують мовленнєве спілкування у своєрідній формі відтворюють істинну реакцію особи на оточуючу обстановку. Але, відповідно чинному законодавству України, такі емоційно-психологічні реакції особи, викликані зовнішніми і внутрішніми, суб'єктивними і об'єктивними чинниками, не підлягають фіксу-

ванню у процесуальному документі при проведенні слідчих (розшукових) дій. Такі прояви невербальних засобів комунікації особи будуть мати доказове значення як носії інформації лише тоді, коли у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК) буде встановлено, що фактичні дані (тобто докази) стають показаннями учасників кримінального провадження за рахунок мовленнєвих засобів спілкування зі змістовним навантаженням у вигляді невербальної форми комунікації.

З точки зору КПК доказове значення результатів надання показань мають фактичні дані, отримані у передбаченому КПК порядку, на підставі яких встановлюється наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню (ст. 84 КПК України). Ці дані знаходять фактичне відображення у протоколі слідчої (розшукової) дії та додатках до нього.

Однак не всі дані, що містяться в усному мовленні, знаходять відображення в протоколі слідчої (розшукової) дії. За його межами залишається багато чого з того, що на вербальному рівні оцінюється і сприймається слідчим як орієнтуюча інформація. Крім того, в протоколі слідчої (розшукової) дії не знаходять відображення невербальні прояви усного мовлення, а також інформація, що передається учасниками слідчої дії за допомогою невербальних засобів спілкування. Саме тоді виникає об'єктивна необхідність дослідження невербальної інформації як окремого виду криміналістичної інформації при виявленні, розслідуванні і розкритті злочину.

Закономірним при проведенні слідчих (розшукових) дій є виникнення протидії, коли має місце надання недостовірної інформації, а саме – неправдивої з боку будь-якого учасника кримінального провадження. У таких випадках стає у нагоді використання методів і прийомів криміналістичної тактики при проведенні слідчих (розшукових) дій та впровадження нових методів із можливістю використання невербальної інформації [5].

Отже, невербальна інформація є одним із різновидів криміналістичної інформації, під яким слід розуміти систему даних особистого характеру про соціальні, психологічні, фізіологічні та інші властивості учасників кримінального провадження, одержані безпосередньо за допомогою не мовленнєвих засобів спілкування.

В свою чергу, криміналістична інформація - це дані, що мають відношення до виявлення, розслідування та розкриття злочину. Для отримання криміналістичної інформації слідчий провадить гносеологічну діяльність з виявлення, розслідування, розкриття кримінально-караних діянь, яка спрямована на пізнання події, окремих її обставин процесуальним та не процесуальним шляхом виявлення, фіксації, накопичення, аналізу та використання даних, що надають сторони досліджуваної події. Джерелами криміналістичної інформації є:

- сліди злочину;
- результати проведених слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій та інших процесуальних дій;
- обліки (криміналістичні, кримінально-статистичні, розшукові та інші інформаційно-пошукові системи);
- результати дослідження матеріалів кримінальних проваджень.

Таку інформацію можна розглядати як сукупність двох кореляційних інформаційних систем – системи доказової інформації та системи орієнтуючої інформації.

Доказова інформація – це дані, одержані з установлених законом джерел процесуальними засобами. Орієнтуюча інформація – це дані, причинне пов'язані з доказуваним фактом, але отримані без дотримання норм кримінального процесуального закону, або поза рамками процесуальних дій, або пов'язані з виконанням процесуальних дій. Джерелами такої інформації є об'єкти, які містять потенційні дані про подію злочину, окремі її обставини (оперативні канали, відомості отримані працівниками правоохоронних органів у процесі їх взаємодії з суб'єктами злочину, чутки, версії, висунуті різними особами) [10].

З криміналістичної точки зору важливо підкреслити, що слідчі (розшукові) дії одночасно є засобом виявлення, збирання, фіксації і перевірки не тільки доказової, але й орі-

ентуючої інформації, яку слідчий отримує від учасників кримінального провадження за допомогою вербальних і невербальних засобів комунікації [2, с. 294].

Для більш детального дослідження використання невербальної інформації варто її поділити на чотири взаємозалежні, взаємопов'язані стадії відповідно до етапів проведення слідчої (розшукової) дії [9, с. 38]:

I. Використання невербальної інформації на стадії підготовки до проведення слідчої (розшукової) дії;

II. Використання невербальної інформації на робочій стадії слідчої (розшукової) дії;

III. Використання невербальної інформації на завершальній стадії слідчої (розшукової) дії;

IV. Використання невербальної інформації на стадії оцінки отриманих результатів проведення слідчої (розшукової) дії [4, с. 294].

Велику орієнтуючу роль невербальна інформація відіграє вже на етапі підготовки до проведення слідчої (розшукової) дії, в процесі вивчення слідчим встановлених даних щодо кримінального провадження, її обставин, відомостей щодо учасників та ін. В рамках цього попереднього вивчення зовнішніх і внутрішніх складових учасників кримінального провадження, в тому числі завдяки постійному аналізу їх емоційного стану, слідчий отримує відомості не тільки про зовнішній, уявний образ учасника (який він охоче сам демонструє), а й про його справжній, внутрішній світ (який не завжди легко розпізнати навіть професійному верифікатору [12].

В залежності від кримінального провадження відомості про властивості і стани учасників, отримані слідчим у ході детального аналізу їх вербальної і невербальної поведінки на першому етапі робочої стадії слідчої (розшукової) дії, сприяють миттєвому орієнтуванню слідчого в ситуації і вибору їм оптимальної лінії власної поведінки для досягнення загальної мети слідчої (розшукової) дії та вирішення її окремих, проміжних завдань.

Вивчення криміналістичної літератури та аналіз слідчої практики дозволяють зробити висновок, що нерідко конфліктна ситуація під час проведення слідчої (розшукової) дії, супутня процесу розслідування, обумовлена негативними причинами суто суб'єктивного характеру [6]. З цього випливає практична рекомендація з приводу постійної уваги і контролю слідчого до проявів власної поведінки. Нормальні взаємини слідчого з учасниками слідчої (розшукової) дії можуть скластися тільки тоді, коли останні будуть бачити в слідчому психічно врівноваженого професіонала, який поважає інтереси оточуючих. Витік же (вільне, мимовільне) негативних станів, проявів і якостей, може призвести до глибокого неприйняття особистості слідчого, яке, спільно з іншими негативними обставинами, здатне призвести до суттєвого руйнування комунікації між слідчим та іншими учасниками кримінального провадження.

Рекомендація слідчому з приводу контролю за проявами власної поведінки, незважаючи на її очевидність і поверхневу ясність і простоту, досить складна в аспекті реалізації під час слідчої (розшукової) дії. Будь-яка людина практично не має зворотного зв'язку з невербальними проявами свого тіла, тобто вона може тільки уявити себе зі сторони, свої рухи тіла, жести, міміку обличчя [1]. Але більш-менш дієвий контроль над власними проявами невербальної комунікації можливий на підставі:

- розробки комплексних, цілеспрямованих, спеціальних вправ з використанням зворотного відображення;
- практичного використання та тренування за допомогою спеціальних вправ зворотного відображення;
- оцінки досягнутих результатів та подальшого вдосконалення своїх навичок за допомогою тренування спеціальними вправами з використанням зворотного відображення для отримання очікуваного результату.

Це не означає, що слідчий завжди повинен прагнути до абсолютного придушення будь-яких своїх невербальних проявів. Ні в якому разі. Слідчий, враховуючи оточуючу обстановку, одночасно адекватно реагує на всі подразники з тактичним використанням всього спектра засобів невербального спілкування: міміки обличчя, жестикуляції, пози, мізансцени, артикуляції, що буде сприяти підтриманню результативного спілкування [4].

Також використання і розробка технології підстроювання, що складається у своєрідному копіюванні, приведення у відповідність швидкості, гучності і тону вербальних і невербальних сигналів надають слідчому можливість своєчасного налагодження контакту з іншими учасниками кримінального провадження. Демонстрація «копіювання» виявляється не тільки ознакою тісного взаємного контакту, але й засобом його встановлення і подальшої підтримки, що є ознакою позитивного налагодженого контакту у формі подібності сигналів спілкування [4].

Звідси випливає, що будь-якій слідчій (розшуковій) дії повинна передувати тривала бесіда слідчого з учасниками на різні теми, тактичною метою якої і є встановлення ділового контакту, виявлення та вивчення звичайної поведінки, особливостей вербальної та невербальної комунікації, емоційних проявів при розмовах на буденні теми, що не стосуються безпосередньо предмета та мети слідчої (розшукової) дії. Тривалість і тематика таких бесід визначаються суто індивідуально і можуть залежати від наступних факторів:

- кримінального провадження;
- виду слідчої (розшукової) дії;
- мети проведення слідчої (розшукової) дії;
- предмета дослідження слідчої (розшукової) дії;
- кола учасників слідчої (розшукової) дії;
- ступеня інтелектуального розвитку слідчого;
- емоційного стану слідчого;
- дослідження слідчим особистості учасника слідчої (розшукової) дії;
- ступеня інтелектуального розвитку учасника слідчої (розшукової) дії;
- емоційного стану учасника слідчої (розшукової) дії;
- психологічного контакту між слідчим і учасником слідчої (розшукової) дії;
- окремо емоційного контакту між слідчим та учасником слідчої (розшукової) дії;
- процесуального стану учасника слідчої (розшукової) дії та його відношення до злочину;
- інше [4].

У той же час, варто виділити і розробити найбільш типові інформативні теми попередніх бесід-спілкувань в залежності від вище перелічених факторів, що викликає неабиякий інтерес з боку науковців у їх розробці, тестуванні та використанні у практичній діяльності при розслідуванні злочинів. При підготовці до проведення слідчих (розшукових) дій необхідно підготувати до використання додаткові засоби фіксації: аудіозапис, відеозапис тощо [8, с. 68-82].

На робочій стадії слідчої (розшукової) дії необхідно застосовувати техніку ведення дії, що складається із врахування психологічної закономірності при мимовільному несвідомому наслідуванні всім змінам пози і загального стану учасників дії. Демонструючи власні невербальні прояви на засадах законності, відкритості, доброзичливості, об'єктивності, слідчий може домогтися відповідних змін емоційного стану учасників слідчої (розшукової) дії як відносно самого слідчого, так і щодо події злочину в цілому.

На цій стадії слідчий повинен діяти за стратегічним алгоритмом, розробленим на підготовчій стадії, дотримання якого забезпечить встановлення та підтримання психологічного контакту у будь-яких ситуаціях. Цей стратегічний алгоритм містить різноманітний, індивідуальний і ситуативний комплекс психологічних і тактичних умов, причин і впливів, центрів їх перетину, і вимагає проведення підготовчих організаційних робіт. Складовими алгоритму є:

- психологічні методи;
- психологічні рекомендації;
- психологічні прийоми;
- психологічні правила;
- тактичні методи;
- тактичні рекомендації;

- тактичні прийоми;
- тактичні правила [2, с. 296].

Слідчий на робочій стадії слідчої (розшукової) дії має можливість оцінити ситуацію, що склалася і обирати за власним бажанням необхідні та ефективні для даного етапу методи, прийоми, правила. Варто використовувати названі вище методи пізнання при проведенні слідчих (розшукових) дій.

В залежності від ситуації, що складається (конфліктна, безконфліктна) [7, с. 51-60; 11, с. 301-303] одним із обов'язкових правил успішної роботи слідчого є діяльність по діагностуванню інформаційного стану учасників слідчої (розшукової) дії щодо події злочину, самого себе, оточуючого. В процесі верифікації даних, отриманих при проведенні слідчої (розшукової) дії слідчий постійно вирішує питання про достовірність або недостовірність показань учасників дії, про знання або незнання ними істотних для провадження даних. Все це в подальшому визначає характер слідчої активності, впливає на загальну орієнтацію слідчого в конкретній ситуації розслідування, формує оцінку рівня її визначеності або, навпаки невизначеності.

При цьому невизначеність ситуації сприяє збільшенню ступеня ризику в роботі слідчого, що є фактором негативного характеру, оскільки збільшує ймовірність прийняття хибних рішень, вчинення слідчим помилкових дій, і як результат, настання несприятливих наслідків. Тому виникає закономірна необхідність дотримання рекомендацій щодо проведення оцінки інформаційного стану на основі аналізу зовнішніх вербальних і невербальних проявів усіх учасників слідчої (розшукової) дії [4].

Одна із закономірностей невербального прояву сигналів інформаційного стану людини обумовлена тим, що в ситуації, коли особа приховує свій справжній інформаційний стан, вигадавши для цього певну історію, змінюючи (спотворюючи, замовчуючи) наявні у нього дані, вона змушена постійно контролювати свої емоції, не даючи їм себе викрити. В цьому випадку відбувається неспівпадіння того, що особа повідомляє, тому, що вона знає, що і відображається в її емоційному стані.

Отже, аналізу та синтезу повинні підлягати не тільки поточний і звичайний стан особи, а і відповідність його вербальних і невербальних сигналів оточуючому, тому характерною ознакою обману з боку особи є неузгодженість, дисгармонія, некогерентність вербальної і невербальної складової інформаційного спілкування. Це зумовлено внутрішньою боротьбою, напругою, зосередженістю людини з приводу конструювання та передачі ним неправдивих даних і його нездатністю у зв'язку з цим контролювати всі прояви своєї поведінки [4].

Приховання невербальних проявів, які передають справжній емоційний стан зводиться до двох ліній поведінки:

1. Активної лінії: 1.1. Співпраця. На базі наявних програм поведінки особа умисно, щоб не проявляти свою заінтересованість у ході провадження та одночасно викликати до себе співчуття, переконує у своїй непричетності до злочину, приховує справжні переживання, симулює емоції та почуття, котрих в нього немає, за допомогою вербальних і невербальних засобів спілкування. Оскільки при цьому відтворення надуманої, неіснуючої історії, її частини пов'язане з необхідністю адекватного відтворення тих емоційних переживань, які в дійсності повинна відчувати людина відповідно до обраної нею версії, даний спосіб поведінки є досить складним для реалізації, так як вимагає спеціальної підготовки і певною мірою акторської майстерності й розвинутого творчого таланту, чим володіють далеко не всі.

1.2. Протидія. Особа повністю контролює свої прояви, напруженість, вступає в образне суперництво зі слідчим, або готова до такого. Зовні це практично завжди виражається у прийнятті людиною закритих поз, напрузі м'язів тіла, поглядом тільки в очі, не відводячи погляд або, навпаки, не уникнення дивитися в очі, інше.

2. Пасивної лінії. Мінімізація власних поведінкових актів, що вимагає певної попередньої підготовки, що має на меті сформувані у підсвідомості особи програми заборонених

проявів вербальних і невербальних засобів спілкування. Спроби ж тотального контролю за вербальними і невербальними проявами ведуть до неприродної скутості [2, с. 295].

Особливої уваги до себе з боку слідчого привертає той факт, що яскравість, інтенсивність прояву зовнішніх ознак брехні вимагає стимуляції з боку слідчого.

Вибір конкретних тактичних прийомів виявлення неправдивих показань при проведенні слідчих (розшукових) дій залежить від:

- кримінального провадження;
- предмета посягання;
- особи злочинця;
- особи потерпілого;
- кола обставин, що підлягають встановленню у кримінальному провадженні;
- слідчої ситуації.

Прийоми виявлення неправдивих показань про проведенні слідчих (розшукових) дій спрямовані на:

- отримання правдивих даних;
- недопущення неправди;
- викриття неправди;
- усунення наслідків надання неправдивих даних.

Отже, доцільне використання при проведенні слідчих (розшукових) дій для верифікації отриманих даних наступних прийомів:

1. Психологічний тиск на учасника слідчої (розшукової) дії, мета якого полягає в подоланні його внутрішніх і зовнішніх захисних бар'єрів. В основі цього прийому лежить вмиле, своєчасне і цілеспрямоване використання слідчим наявними в його розпорядженні відомостями, тактичними і технічними можливостями, психологічний вплив на особу спеціально підібраними вербальними і невербальними засобами (слів, питань, міміки обличчя, жестів і т.п.). Невербальна інформація при цьому може грати двояку роль, з одного боку, як засіб інформування слідчого про стан учасника слідчої (розшукової) дії, з іншого – як засіб здійснення впливу на нього, але в більшості випадків грає і ту і іншу роль одночасно.

2. Організація спілкування між учасниками слідчої (розшукової) дії, яка ґрунтується на врахуванні просторової близькості і розташуванні учасників при спілкуванні (мізансцена). На практиці вибір слідчим мізансцени спілкування обумовлюється умовами його роботи і обстановкою кабінету, ніж його бажанням. Мабуть, тому до даного аспекту організації спілкування при проведенні слідчої (розшукової) дії слідчі ставляться формально, а часто і зовсім не надають йому ніякого значення. Але це є тактичною помилкою, мізансцену слідчої (розшукової) дії необхідно завчасно планувати і прилаштовувати її відповідно до загального плану проведення слідчої (розшукової) дії. Під час робочої стадії проведення слідчої (розшукової) дії в просторовій організації спілкування слідчий зберігає за собою пріоритетне становище, ініціативу зміни мізансцени, вносячи зміни до неї згідно тактичного задуму.

3. Реалізація прийому вторгнення в чужу психологічну зону може здійснюватися в наступних варіантах поведінки слідчого:

- поступове, неявне вторгнення в особисту зону, здійснюване на тлі і як би поза контекстом з рештою діяльності;
- несподіване вторгнення в особисту зону, приурочене не безпосередньо до пред'явлення якої-небудь емоційно значимої інформації;
- поступове, неявне вторгнення в особисту зону, що поступово змінюється несподіваним вторгненням в особисту зону;
- несподіване вторгнення в особисту зону, що поступово змінюється на поступове, неявне вторгнення в особисту зону.

У будь-якому випадку при всіх варіантах реалізації розглянутий прийом повинен поєднуватися з іншими формами впливу слідчого на учасника слідчої (розшукової) дії.

4. Прийоми верифікації одержаних даних (пізнавальна діяльність при застосуванні прийомів якого професійний рівень слідчого і успіх у веденні діалогу ґрунтується на зна-

ннях криміналістики, психології, природничих, технічних і інших наук, в залежності від різних факторів в підтвердженні істинності наданих даних). В процесі застосування прийомів верифікації додатковими завданнями слідчого є з'ясування причин та умов, що породжують неправдиве відтворення дійсності, визначення якісно-кількісного співвідношення між правдивим, і неправдивим.

5. Прийом демонстрації учасникам слідчої (розшукової) дії матеріалів відеозапису проведених дій з підкресленням його доказового значення для ходу слідства.

6. Прийом експериментального отримання, перевірки або підтвердження даних щодо події злочину, інших обставин.

7. Прийом відволікання уваги від предмету слідчої (розшукової) дії на сторонні теми.

8. Прийом участі у слідчій (розшуковій) дії двох або більше слідчих, які грають ролі «добрих» та «злих».

9. Прийом поділу слідчої (розшукової) дії на певні періоди з врахуванням психологічного стану учасників [2, с. 296].

На завершальній стадії слідчої (розшукової) дії використання невербальної інформації набуває характеру формування доказового значення одержаній інформації, що виявлена, сприйнята, зафіксована, впорядкована, відображена мовними і немовними засобами, тобто вербально і не вербально, з використанням технічних засобів і пристосувань, з метою встановлення істини, викриття і притягнення до відповідальності винних.

Висновки. Отже, пріоритетною є діяльність не тільки по виявленню доказів, а і по вірному їх фіксуванню у відповідних процесуальних документах. Належне закріплення і збереження даних, отриманих під час слідчої (розшукової) дії дає можливість використовувати їх для обґрунтування висновків по провадженню як самим слідчим, та і іншими учасниками провадження. Фіксація доказової інформації є важливою ланкою збору доказів. Виконання всіх процесуальних вимог щодо фіксації даних, одержаних під час слідчої (розшукової) дії являє собою стратегічну необхідність у ефективності витрачених зусиль [4].

З урахуванням значущості показань для встановлення істини у провадженні важливе значення набувають повнота, достовірність відображення в процесуальному документі інформації, що надходить від учасників у ході слідчих (розшукових) дій. У ряді випадків спотворення інформації, що надходить від учасників процесуальних дій, пов'язане зі складним механізмом отримання її слідчим. Даний механізм має багатоланковий характер (сприйняття – обробка – запам'ятовування – передача – сприйняття – обробка – фіксація). Помилки у кожному елементі структури механізму фіксації інформації призводять до істотних спотворень інформації. Нерідко і слідчий є їх джерелом. Щодо поліпшення ситуації відносно факторів, що впливають на деформацію вербальної інформації в процесуальній і криміналістичній літературі питання досліджено і надані рекомендації [4]. Дані, що досліджують невербальну інформацію, вимагають до себе більш щільної уваги. Тому є важливим всебічний аналіз завдань, пов'язаних з поліпшенням якості фіксації саме невербальної інформації.

Дослідження проблем фіксації невербальної інформації актуалізується також процесом вдосконалення кримінального процесуального законодавства, що вносить певні корективи в питання закріплення доказів.

На даному етапі актуальність фіксації невербальної інформації обумовлюється також бурхливим розвитком техніки, що застосовується в кримінальному провадженні та її сучасними можливостями.

На стадії оцінки отриманих результатів проведення слідчої (розшукової) дії вивчення вербальної і невербальної інформації – це процес цілеспрямованого оволодіння, правильної інтерпретації і тактично грамотного використання її в подальшому в розслідуванні злочину.

Проведення кропіткого аналізу дозволить зробити висновок про властивості і стани учасників кримінального провадження на різних етапах проведення слідчої (розшукової) дії, сприятиме миттєвому орієнтуванню слідчого в ситуації і вибору ним оптимальної лінії власної поведінки для досягнення загальної мети слідчої (розшукової) дії і вирішення завдань розслідування.

Список літератури

1. Ващук О. П. Возможности использования невербальной информации при проведении допиту / О. П. Ващук // Митна справа. – 2013. – № 5 (89). – Ч. 2. – Кн. 2. – С. 50-55.
2. Ващук О. П. Прийоми верифікації даних при проведенні слідчих (розшукових) дій / О. П. Ващук // Право і суспільство. – 2013. – № 6. – С. 293-297.
3. Ващук О. П. Сучасні можливості використання невербальної інформації в розслідування злочинів / О. П. Ващук // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2013. – Вип. 4. – Том 2. – С. 145-147.
4. Ващук О. П. Тактика використання невербальної інформації при проведенні слідчих (розшукових) дій / О. П. Ващук // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки». – 2013. - Том 26 (65). - № 2-2. - С. 293-299.
5. Ващук О. П. Слідчий як верифікатор достовірності криміналістичної інформації на досудовому розслідуванні / О. Ващук // Юридичний вісник. - 2013. - № 4. - С. 105-109.
6. Кертэс И. Тактика и психологические основы допроса / И. Кертэс. – Москва : Юрид. лит., 1965. – 168 с.
7. Криміналістика / под ред. В. А. Образцовой. – Москва : Юрист, 1995. – 592 с.
8. Криміналістика. Академічний курс: підруч. / Т. В. Варфоломєєва, В. Г. Гончаренко, В. І. Бояров та ін. – Київ : Юрінком Інтер, 2011. – 504 с.
9. Максимішин Н. М. Судовий допит: процесуальне і криміналістичне дослідження : дис... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Н. М. Максимішин; ЛНУ ім. Івана Франка. – Львів, 2016. – 250 с.
10. Образцов В. А. Допрос потерпевшего и свидетеля на предварительном следствии / В. А. Образцов, С. Н. Богомолов. – Москва, 2003. – 522 с.
11. Салтєвський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтєвський. – Київ : Кондор, 2006. – 588 с.
12. Экман П. Психология эмоций [Emotions Revealed: Recognizing Faces and Feelings to Improve Communication and Emotional Life] / пер. с англ. В. Кузин. – СПб.: Питер, 2010. – 336 с.

Стаття надійшла 20.03.2017 р.

О. П. Ващук, канд. юрид. наук, доцент
Национальный университет «Одесская юридическая академия»
Кафедра криминалистики
Фонтанская дорога, 23, Одесса, 65009, Украина

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НЕВЕРБАЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИИ ПРИ ПРОВЕДЕНИИ СЛЕДСТВЕННЫХ (РОЗЫСКНЫХ) ДЕЙСТВИЙ

Резюме

Статья посвящена проблематике использования невербальной информации при проведении следственных (розыскных) действий для получения (сбора) доказательств или проверки уже полученных в уголовном производстве доказательств. Доказано, что невербальная информация является одним из видов криминалистической информации. Исследовано использование невербальной информации относительно стадий следственного (розыскного) действия.

Исследование проблем фиксации невербальной информации актуализируется также процессом совершенствования уголовного процессуального законодательства, вносит определенные коррективы в вопросы закрепления доказательств.

Проведение кропотливого анализа позволит сделать вывод о свойствах и состоянии участников уголовного производства на различных этапах проведения следственного (розыскного) действия, способствовать мгновенному ориентированию следователя в ситуации и выбора им оптимальной линии собственного поведения для достижения общей цели следственных (розыскных) действий и разрешения задач расследования.

Ключевые слова: невербальная информация, следственные (розыскные) действия, тактика, ориентирующая информация, приемы верификации.

O. P. Vashchuk, PhD, Associate Professor
National University "Odessa Law Academy"
the Department of Criminalistics
Fontanska doroga, 23, Odessa, 65009, Ukraine

USING NON-VERBAL INFORMATION DURING INVESTIGATIVE (SEARCH) ACTIONS

Summary

The article is devoted to the problem of using non-verbal information during investigative (search) actions to obtain (collect) evidence or to verify evidence already obtained in criminal proceedings. It is proved that non-verbal information is one of the types of criminalistic information. The use of non-verbal information regarding the stages of investigative (search) action was investigated.

The study of the problems of fixing non-verbal information is also actualized by the process of improving the criminal procedural legislation, introduces certain corrections to the issues of securing evidence.

Carrying out of the analysis will allow to draw a conclusion about the properties and status of participants in criminal proceedings at various stages of investigative (search) actions, to facilitate the immediate orientation of the investigator in the situation and to choose an optimal line of his own behavior for achieving the overall goal of investigative (search) actions and resolving the investigation tasks.

Key words: non-verbal information, investigative (search) actions, tactics, orienting information, verification methods.